

Liite 2

KEHÄMUURIRAKENNUSTEN ENTISTÄMISSUUNNITELMIIN LIITTYVÄ
RAKENNUSHISTORIALLINEN SELVITYS

Hämeenlinnassa 7.2.1977

Porttitornirakennus 12.2

Kellarikerros:

Kellarikerroksesta puretaan 1929 rakennetut lattiat ja arkeologisin kaivauksin selvitetään keskiaikaiseen kehämuuriin sekä siihen liittyneeseen porttitorniin ja porttialueeseen liittyvät rakennusvaiheet. Suunnitelmiin liittyvät lämmönjakolaitteistoille, huolto- ja putkikäytävälle varatut tilat tarkennetaan tutkimusten perusteella sijoitukseltaan ja mitoitukseltaan.

1. Kerros:

Ensimmäisestä kerroksesta puretaan 1837, 1846, 1869, 1886, 1910 sekä sen jälkeen rakennetut väliseinät. Välipohja on pääosiltaan peräisin vuodelta 1886 ja se tullaan myös poistamaan. Kehämuuriin vuosina 1837 ja 1886 puhkaistut ikkuna-aukot muurataan osittain umpeen ja syvennyksiin sijoitetaan varasto- ja WC-tiloja. Porashuone entisöidään alkuperäiseen asuunsa löytyneiden rakennusfragmenttien ja -piirustusten perusteella. Toinen suurista vankihuoneista holvataan uudelleen alkuperäiseen asuunsa säilyneiden piirustusten sekä fragmenttien perusteella. Ensimmäisestä kerroksesta avataan yhteys leipomorakennukseen ja kaikki ensimmäisen kerroksen huonetilat saatetaan vuoden 1783 asuun myös ovi- ja ikkuna-aukkojen osalta.

2. kerros:

Toisesta kerroksesta puretaan 1837, 1846, 1869, 1886, 1910 ja sen jälkeen rakennetut väliseinät sekä välipohja vuodelta 1886. Portaati entisöidään kuten ensimmäisessä kerroksessa. Toinen toisen kerroksen suurista vankihuoneista holvataan ensimmäisen kerroksen mallin mukaisesti ristiholvein. Perusteena käytetään säilyneitä rakennuspiirustuksia sekä löytyneitä fragmentteja. Huonetilat toisessa kerroksessa saatetaan alkuperäiseen asuunsa ja yhteydet eri huoneisiin järjestetään alkuperäisten oviaukkojen kautta. Pitkä käytävä kehämuurin päällä entistetään myös vuoden 1783 asuun ja siihen myöhemmin avatut ikkuna-aukot muurataan umpeen.

Ullakkokerros:

Ullakkotiloihin on suunnitelmassa sijoitettu ilmastointikonehuoneet. Muilta osiltaan ullakko säilytetään nyky isellään. Kattotuolit ovat pääosiltaan säilyneet alkuperäisessä muodossaan ja niitä voidaan käyttää edelleen. Kattoikkunat on uusittu 1910-luvulla ja ne tullaan saattamaan alkuperäiseen muotoonsa.

Julkisivu etelään:

Rakennuksen kattomuoto säilyy ennallaan. 1910-luvulla tehty kattoikkuna ja myöhemmin muuratut piiput puretaan. Alkuperäisistä piipuista puretaan niihin tehdyt lisäykset. Vuosina 1846, 1869 ja 1886 avatut ikkunat muurataan umpeen ja alkuperäiset ikkuna-aukot palautetaan ensimmäiseen ja toiseen kerrokseen. Aukkojen mitoitus ja sijoitus päätetään tutkimusten avulla. Kehämuuriin puhkaistut aukot muurataan umpeen ja muurin revetointi korjataan.

Julkisivu pohjoiseen:

Rakennuksen ikkunat ja ovet palautetaan alkuperäisille paikoilleen. Aukkojen mitoitus ja sijoitus määritellään tutkimustuloksien avulla. Ikkunoiden ruutujako selvitetään myöhemmin tarkempien tutkimusten avulla. Kattomuoto pysyy ennallaan, mutta 1910 uusitut kattoikkunat puretaan ja korvataan alkuperäissuunnitelmien mukaisilla kattoikkunoilla. Mitoitus ja muoto selvitetään piirustusten perusteella. 1900-luvulla rakennetut piiput puretaan ja alkuperäisistä piipuista poistetaan tehdyt lisäykset.

Portti

Vuonna 1886 rakennettu yhdyskäytävä porttitornirakennuksen ja läntisen kehämuurirakennuksen väliltä puretaan. Kehämuuriin vuonna 1740 puhkaistun portin paikalle rakennetaan 1780-luvulta säilyneiden piirustusten perusteella uusi portti. Portin korkeus noudattaa porttitornirakennuksen ja läntisen kehämuurirakennuksen räystäskorkeutta.

Läntinen kehämuurirakennus 13

Kellarikerros:

Kellarikerroksesta puretaan 1880-luvulla rakennetut lattiat eri huonetiloista ja arkeologisin kaivauksin tutkitaan keskiaikaiseen kehämuuriin, myöhempiin ns. logementteihin sekä piha-alueisiin liittyvät rakennusvaiheet.

Suunnitelmiin merkittyjen huoltotilojen sijoitukset ja syvyudet määritellään tutkimusten perusteella.

1. kerros:

Läntisen kehämuurirakennuksen eteläpäädyn ristiholvatut tilat säilytetään alkuperäisessä asussaan ja niihin liittyneet tilat holvataan uudelleen 1780-luvun suunnitelmien mukaisesti. Perusteina käytetään säilyneitä

piirustuksia sekä rakennusfragmentteja. Porrashuone entistetään vuoden 1784 asuun.

Rakennuksesta puretaan vankilavaiheen aikaiset väliseinät ja välipohjat. Uudet välipohjat sijoitetaan alkuperäisten paikalle tutkimusten ja rakennuspiirustusten avulla.

2. kerros:

Toisesta kerroksesta puretaan vankilavaiheen aikaiset rakenteet ja kerroksen alkuperäiset tilakokonaisuudet entisöidään. Interiööriin ja julkisivuihin vaikuttavat ikkuna- ja oviaukot tullaan myöhempien tutkimusten perusteella sijoittamaan paikoilleen ja mitoittamaan.

Ullakkokerros:

Nykyisestä läntisestä kehämuurirakennuksesta puretaan kaksi ylintä kerrosta, jotka ovat käsittäneet naisvankilan työsaleja sekä toimistotiloja ullakon ohella. Suunnitelmissa esiintyvä ullakkokerros on em. syistä kokonaan rekonstruktio, jossa voidaan käyttää hyväksi moderneja rakenteita.

Julkisivu länteen:

Läntisestä kehämuurirakennuksesta puretaan kaksi ylintä kerrosta. Rakennuksen kattomuoto tulee noudattamaan samaa jyrkkyyttä kuin porttitornirakennuksessa ja tutkimuksissa nojaudutaan v. Arbinin suunnitelmiin. Piiput muurataan entisille paikoilleen. Julkisivuun palautetaan alkuperäiset ikkuna-aukot ja vankilavaiheen aikaiset muurataan umpeen. 1844 rakennettu päävartio entisöidään valokuvien ja pohjapiirustusten avulla. Tukena käytetään säilyneitä rakenteita.

Julkisivu itään:

Rakennuksen ylimmät kerrokset puretaan. Kattomuoto pohjautuu v. Arbinin suunnitelmiin vuosilta 1776-1784. Kattoikkunat palautetaan alkuperäiseen asuunsa. Tutkimusten tukena voidaan käyttää v. Arbinin ja Cedergrenin piirustuksia vuosilta 1776-1793. Piiput muurataan entisille paikoilleen. Vankila-aikaisten välipohjien purkamisesta johtuen itäisen julkisivun ikkuna- ja kerrosjako muuttuu. Ikkunoiden ja ovien sijoitus määritellään tutkimusten perusteella. Ikkunoiden ruutujako selvitetään tarkempien tutkimusten avulla. Kulkuvihteydet järjestetään rakennukseen alkuperäisten oviaukkojen kautta.

Kellarikerros:

Kellarikerroksessa on suoritettu arkeologiset tutkimukset keskiaikaisen kehämuurin ja siihen liittyvien pihatasojen osalta, lukuunottamatta säilytettävän yöselliosaston alle jäävää aluetta. Kehämuuri jää näkyviin huoltokäytävään sekä eteishallin kellariin. Yöselliosaston alle tulevan putkikäytävän sijoitus ja mitoitus päätetään suoritettavien tutkimusten perusteella.

1. kerros:

Ensimmäisestä kerroksesta on purettu 1880-luvulla rakennetut yösellit, lukuunottamatta läntistä päätyä. Eteishallin puoleiseen päätyyn 1880-luvulla rakennetut portaat puretaan. Yhteys eteishallin toiseen kerrokseen järjestetään uusien portaiden avulla, sillä Engelin vaiheeseen liittyvistä portaista ei ole löydetty merkkejä tutkimuksissa. Suunnitelmiin sijoitettu museosalin ja eteishallin välinen seinä ei noudata alkuperäisen väliseinän linjaa. Alkuperäisen seinän paikka on pystytty määrittämään tutkimuksissa. C.L.Engelin suunnitelmiin liittyvän toisen porrashuoneen entisöimismahdollisuudet selvitetään myöhempien tutkimusten avulla.

Yöselliosaston nykyiset ikkunat säilytetään karmeineen interiöörissä, mutta ulkopuolelta ikkunat muurataan umpeen. Pohjoisen ja läntisen kehämuurirakennuksen välille järjestetään kulkuyhteydet. Alkuperäisissä suunnitelmissä tällaisia yhteyksiä ei ole. Toinen käyttöön otettavista oviaukoista liittyy kuitenkin yösellivaiheeseen.

2. kerros:

Rakennuksen toisessa kerroksessa noudatetaan Engelin suunnitelmien mukaista huonejakoa, kuitenkin niin, ettei suunnitelmiin museosalin ja eteishallin väliin merkitty seinä noudata alkuperäistä seinälinjaa. Pohjoisesta kehämuurirakennuksesta on järjestetty kulkuyhteydet läntiseen rakennukseen. Näitä ei ole ollut alkuperäisissä suunnitelmissa vuosilta 1784-90 ja 1836-40.

Ullakkokerros:

Pohjoisesta kehämuurirakennuksesta puretaan ylin 1880-luvulla rakennettu korotus, jossa ovat sijainneet naisvankilan yöselliosastot ja työsalit. Ullakko rekonstruoidaan C.L.Engelin suunnitelmien mukaisesti. Alkuperäisten rakenteiden puuttuessa voidaan käyttää moderneja ratkaisuja.

Julkisivu pohjoiseen:

Rakennuksesta puretaan ylin kerros. Kattomuoto tulee noudattamaan Engelin suunnitelmaa n. v. 1836-40. Piiput muurataan entisille paikoilleen. Julkisivuun avataan alkuperäisten suunnitelmien mukaiset ikkunaukot, mutta korotusvaihe on ikkunaton. Pohjoiseen julkisivuun liittyvistä tornifragmenttien rekonstruoinneista päätetään myöhempien tutkimustulosten perusteella.

Julkisivu etelään:

Rakennuksesta puretaan ylin kerros. Kattomuoto palautetaan Engelin suunnitelmien mukaiseksi. Piiput muurataan entisille paikoilleen. Julkisivun ikkunat noudattavat sijoitukseltaan ja mitoitukseltaan ns. Engelin vaihetta. Säilytettävän yöselliosaston ikkunan tulisi vastata 1880-luvun tasoa. Ikkunoiden ruutujako selvitetään tarkempien tutkimusten avulla.

Esipihat 15.2, 15.3 ja 15.4

Pihat palautetaan kunkin rakennuksen rakentamisajankohdan tasolle.

Itäinen esipiha 15.1

Itäinen tykkitorni kaivetaan näkyviin, jolloin naisvankilan portille v. 1875 tehty tie poistetaan. Kehämuurista puretaan siihen 1800-luvulla muuratut tukiosat. Kehämuurin itäisin osa rekonstruoidaan vuonna 1975-76 esiinkaivetun muurin tasolle. 1960-luvulla esiinkaivettu pohjoinen kehämuuritorni kunnostetaan. G. Ammondin vuonna 1721 laatimassa asemapiirroksessa pihan keskivaiheilla esiintyvän tornifragmentin ja pohjoisen kehämuuritornin välisen muurinosan entisöintiasteesta päätetään kesällä 1977 tehtävien arkeologisten tutkimusten perusteella. Samoin kesällä 1977 tehtävien tutkimusten perusteella päätetään itäisen tykkitornin ja leipomon väliin jäävän tornin sekä pihatason entisöinnistä.